

R a d i o M A R I B O R
v letih 1945 do 1950

Nabrano po podatkih, tiskanih sestavkih, posnetih spominih in ustnih izjavah.

... preproščila. Neki pa so aparature za svoje vojne ...
... postavili. Aparature je nemrež ob začetku druge ...
... vojne se šele na serijski način v Mariboru.
... sprejeli in oddajnik na ...
... postaja radijskega centra. To novi razdelitvi ...
... 1948 v Košen ...
... frekvenci 1412 kHz / 212,8 m / in moč oddajnika ...
... 20 kW. Deloval naj bi v sklopu postaj Marja Luka, Mitla, ...
... in Rijeka s močjo 20 kW in postaje Split s močjo ...
... 40 kW na isti frekvenci /sl. list Zvezne št. 1.IV.1950 str 518 /
... frekvenci je bila dobljena pogodba za izključno, tj ...
... naj bi obratovala le enojna postaja. Prenašala naj bi ...
... program. Skupna moč vseh omenjenih postaj ...
... /moč bi znašala / 160 kW. Ker jugoslovanski program ni ...
... republike koristile to frek-
... tudi po postavitvi 150 kW oddajnika v ...
... leta 1950 je Maribor oddajal le v 3 kW.

/Izg. E. Pipan, Problematika oddajne postaje Maribor 1945, rokopis/

Nekatera tehniška vprašanja relejne postaje Radio Maribor

Maribor in njegova neposredna okolica sta bila od Ljubljane, oziroma od centralnega oddajnika Domžale vedno toliko oddaljena, da je bil sprejem programa posebno ob večernih urah problematičen, posebno ker se pojavlja fading /presihanje/ zaradi vpliva ionosfere. Zato je bilo že pred drugo svetovno vojno prevideno, da bo v Mariboru postavljen dodatni oddajnik moči 5 kW. Vojna je postavitve oddajnika preprečila. Nemci pa so aparaturo za svoje vojne namene kmalu postavili. Aparatura je namreč ob začetku druge svetovne vojne že čakala na carinarnici v Mariboru.

Fizikalne razmere se po vojni niso spremenile in oddajnik na Teznem je tudi po vojni posređoval kot relejna postaja radia Ljubljana programe centralnega studia. Po novi razdelitvi srednjevalovnih frekvenc je bila 15. septembra 1948 v Kopenhagen-u določena frekvenca 1412 kHz /212,5 m/ in moč oddajnika na 20 kW. Deloval naj bi v sklopu postaj Banja Luka, Bitola, Priština in Rijeka z močjo 20 kW in postaje Split z močjo 60 kW na isti frekvenci /Sl. list FLRJ št 24, 1.IV.1950 str 518 / Ta frekvenca je bila dodeljena Jugoslaviji kot izključna, tj na njej naj bi obretovale le omenjene postaje. Prenasale naj bi skupni jugoslovanski program. Skupna moč vseh omenjenih postaj znaša /naj bi znašala / 160 kW. Ker jugoslovanski program ni bil nikdar ostvarjen, so posamezne republike koristile to frekvenco z lastnimi programi. Tudi po postavitvi 135 kW oddajnika v Domžalah leta 1950 je Maribor oddajal le s 5 kW.

/Ing. Z. Pipan, Problematika oddajne postaje Maribor 1963, rokopis/

7 - Mbr/45

Šef oddajnika Tezno Adolf Gajšek je poročal v peti številki RTV Vestnika za leto 1965, da je oddajnik na Tezno /le/ dobil nove, 20 kW oddajne aparature. /Tokrat še ni delovala! / V nadalje vanju sestavka pa piše še bolj nadrobno o razvoju tehnične izboljšave tezenskega oddajnika tudi naslednje:

"Oddajnik Tezno je začel oddajati 1. avgusta 1945. leta z močjo 5 kW na valovni dolžini 243 m in s pomočjo 50 metrske antene. Velika antena je bila namreč uničena ob bombnem napadu na Tezno. To so bile poskusne oddaje, ki so trajale do 19. marca 1946, ko so se začele redne oddaje. Zaradi motenj drugih oddajnikov smo 8. septembra 1946 morali spremeniti valovno dolžino na 449,1 m, marca 1950. leta pa je bila določena valovna dolžina na 212,4 m in na tej obratuje tezenski oddajnik še danes. "

Ing. Dušan Vendramin navaja v pogovoru leta 1971, da je nekako sredi junija že začel delovati tezenski oddajnik /Poprej je služil amaterski oddajnik! / Deloval da je z močjo kakšnih 800 W, ker je bila končna stopnja tezenskega oddajnika odbita. Na moč 6 kW /tako je izjava/ je bil spet popravljen nekako septembra 1945.

Dalje izjavlja Vendramin, da od junija kakšen teden samostojnih, tj lokalnih oddaj ni bilo, ker jih je ukinila vojaška oblast.

Nato pa da je spet stalno potekal tudi samostojni program. To so bila v glavnem poročila iz Maribora, pozneje pa so se začeli tudi prenosi mitingov, prenosi iz unionske dvorane in prenosi koncertov Filipa Bernarda, ki je bil takrat dirigent po Herzogu Narodnega gledališča v Mariboru. Nato pa še navaja naslednje mnenje:

"vedli so, da so bile linije pretrgane. To pa so bili predmeti

"Kolikor se spominjam, je Radio maribor imel morda do tri ure lastnega programa dnevno."

8 - Mbr/45

Pri svojem delu je bil upravnik neposredno podrejen Anteju Novaku v Ljubljani /Direktorju Radia Ljubljana!/
Ljubljana.

Glede studiov navaja tudi naslednje: Maribor se torej ni mogel

"Nekoč januarja 1946 smo v Mariboru slavili otvoritev studiov, ki so v bistvu danes še vedno enaki. In postaja na Koroški cesti je takrat postala najmodernejša jugoslovanska radijska postaja. Tovarna avtomobilov je namreč za protiuslugo, ker so mariborski tehniki ozvočili tovarno, postavila na Tezdem 127 m visok antenski stolp. Takrat pa v Jugoslaviji še noben 5 kilovatski oddajnik še ni deloval, 20 kw oddajnik v Beogradu pa še tudi ni posloval."

Radio Maribor so takrat lahko slišali že slabo tudi do Celja, po Podravini do Dravograda, čez Slovenske gorice tudi v Prekmurje. Slišnost je segla tudi do Gradca in do Osjeka. Zvečer pa so ga slišali tudi v Dachau.

Vendramin je tudi izjavil, da od septembra 1945, ko je že začel delovati 5 kw oddajnik Ljubljane niso mogli čisto skoraj nikoli ujeti, vedno so jo lahko sprejemali le z motnjami.

Med tem ko je bil upravnik v Mariboru Ante Ribič /od 1947 do novembra 1949/ so se po njegovi izjavi prilike nekoliko spremenile.

"Naša naloga je bila", pravi Ribič " da v glavnem premašamo ves osrednji program Radia Ljubljana. Iz Ljubljane smo ga sprejemali po telefonu /enako tudi leta 1945 in 1946 Op. JZ /, zato ni bil posebno kvaliteten. Med tem časom nismo imeli lokalnih poročil in tudi novinarjev na Radiu Maribor ni bilo. Lokalne oddaje smo uvedli le, če so bile linije pretrgane. To pa so bili predvsem

9 - Mbr/45

prenosi. Prenose iz Zagreba smo posredovali tudi v Ljubljano, ker so pač bile takšne zveze: Zagreb - Maribor - Ljubljana.

Izjave Radia Maribor od leta 1945 do konca leta 1950

Poročila in izjave o delovanju Radia Maribor se torej med seboj v nekaterih posameznostih ne strinjajo docela in naloga raziskovalcev bi morala biti odslej obrnjena tudi v to stran razvoja relejne postaje Radia Maribor. Šele z letom 1951 je na voljo več dokumentov, izkazov in aktov. Do konca leta 1950 tudi ni bilo na področju severovzhodne Slovenije, oziroma na območju mariborske /tezenske/ oddajne postaje nobenih drugih oddajnikov z izjemo Murska Sobota, kjer je bil postavljen kakor navaja Kronika razvoja oddajnih radijskih in televizijskih mrež v SR Sloveniji srednjevalovni oddajnik, ki je začel oddajati leta 1948 in "ima tudi 2 - 3 ure prostnega programa. Ugotoviti je treba pristnost zapisa, natančnejši datum in datume ter shemo začetka lokalnih oddaj v Murski Soboti, ki sicer ni spadala pod Radio Maribor, temveč je bila neposredno podrejena Radiu Ljubljana.

Zaradi gradivo, ki ga je uporabil pri svojem diplomskem delu RAZVOJ RADIJA MARIBOR V RAZVOJU RTV DEJAVNOSTI Jože Kušar, je v bistvu vse, kar je v tem obdobju še ohranjenega. Zato navaja Kronika RTV Ljubljana za področje Radia Maribor do leta 1950 le podatke po diplomski nalogi mojega očeta, sedanjega direktorja. V svoji nalogi med drugim navaja tudi naslednje:

"...po pregledu ohranjenega gradiva lahko ugotovimo predvsem to, da je bilo število ur lokalnega programa v posameznih letih male različno. /Kar se strinja tudi s /izjavo mojega očeta/ Za leta 1945 in 1946 ni ohranjenih pismenih poročil o tem,

koliko radijskega programa je imel Radio Maribor... Ko se po osvoboditvi je začel Radio Maribor opravljati tudi relejne funk-

Programi Radia Maribor od leta 1945 do konca leta 1950

Radio Maribor je oddajal vsa leta po osvoboditvi, vendar je ostal vsa leta glede na lastne programske koncepte vedno v mejah lokalnega programa. Po trajanju in pomembnosti se je v omenjenih letih brez dvoma razlikoval od lokalnih programov drugih slovenskih postaj. V glavnem pa je bil njegov namen, da zaradi geografske in gospodarske strukture vendarle dopolnjuje centralni program Radia Ljubljana. Zato je vedno skrbel, da je bil lokalni program tudi v govornih in glasbenih oddajah zares lokalno obarvan.

Razen te svoje posebne funkcije je Radio Maribor hkrati opravljal nalogo dopisniškega centra za matično postajo, z leti pa je njegov delež produkcijskega centra tudi počasi naraščal.

Doslej zbrani podatki o mariborskem lokalnem programu sploh niso ohranjeni. Zbrano gradivo, ki ga je uporabil pri svojem diplomskem delu RADIO MARIBOR V RAZVOJU RTV DEJAVNOSTI Jože Kušar, je v bistvu vse, kar je v tem obdobju še ohranjenega. Zato navaja Kronika RTV Ljubljana za poročje Radia Maribor do leta 1950 le podatke po diplomski nalogi Jožeta Kušarja, sedanjega direktorja. V svoji nalogi med drugim navaj tudi naslednje:

"...na podlagi zbranega gradiva lahko ugotovimo predvsem to, da je bilo število ur lokalnega programa v posameznih letih zelo različno. /Kar se strinja tudi z izjavo anteja Ribiča/

Za leta 1945 in 1946 ni ohranjenih pismenih poročil o tem,

koliko radijskega programa je imel Radio Maribor...Kmalu po osvoboditvi je začel Radio Maribor opravljati tudi relejno funk-

11 - Mbr/45

cijo s tem, da je prenašal spored Radia Ljubljana. Radio Ljubljana pa je kmalu po osvoboditvi začel vključevati mariborske oddaje v svoj osrednji program.

Leta 1947 je Ljubljana praviloma prevzela vse lokalne oddaje iz studia Maribor in jih oddajala v osrednjem programu. Iz nekaterih ohranjenih poročil je razvidno, da je bilo število oddaj večje v poletnih mesecih, ko je Radio Ljubljana potreboval več programa zaradi dopustov svojih godbenikov itd. V tem letu je Radio Maribor redno mesečno oddajal tudi krajši samostojni program zaradi prekinitve modulacijske zveze z Ljubljano. Novembra je na primer znašal tak lastni program 8 ur in 45 minut. V tem letu je začel prenašati tudi tako imenovana poročila iz Beograda. V mesecu marcu pa so prenašali iz Beograda tudi 47 minut govora tovariša Tita. Iz Zagreba so bili prenosi oddaj le takrat, kadar so bile prekinjene modulacijske zveze z Ljubljano.

Za leto 1948 so podatki še vedno zelo pomanjkljivi. Iz ohranjenih tehničnih poročil za april, maj, september in december je razvidno, da so oddaje iz studia Maribor trajale mesečno od tri do pet ur /Soglašja z izjavo Ribiča JZ!/. Tudi to leto so posredovali zvezna poročila iz Beograda in vključevali Radio Zagreb, kadar je bila prekinjena modulacija z Ljubljano. V mesecu septembru so na primer trajali prenosi iz Beograda in Zagreba 22 ur in 4 minute. Da bo verjetno veljal za leto 1948 podoben komentar kot za leto 1947, nam priča odlomek iz tehničnega poročila dne 2.I.1949, v katerem je med drugim rečeno:
- Skoraj vsako nedeljo imamo prenose, pri katerih je več nastopajočih, posebno pri večjih zborih in našem orkestru.-

Za leto 1949 je ohranjeno tehnično poročilo samo za december. O tem, kakšen je bil program v tistem času, zveemo nekoliko več iz poročila tedanjega v.d. upravnika Jožeta Vilda, ki je program

12 - Mbr/45

ga je poslal direkciji Radia Ljubljana. V njem med drugim pravi:

- Z rednimi oddajami Radia Maribor smo pročeli s 1. decembrom t.l. Enourni vsakodnevni spored naših oddaj je potekal v razmerju 50 : 50 glede na govorne oddaje in glasbeni program. V dosedanjem glasbenem delu programa so nastopali v glavnem ansambli in zbori mariborskih SKUD, ki so že pred tem od časa do časa dajali svoj spored v centralnih oddajah Radia Ljubljana.

Naš govorni program je bil sestavljen iz naslednjih oddaj:

PPOROČILA dnevno 15 minut

GOSPODARSKE REPORTAŽE tedensko dva krat po 15 minut

LITERARNE ODDAJE tedensko enkrat po 20 minut

ODDAJE ZA PIONIRJE štirinajstdnevno po 20 minut

ODDAJA ZA MLADINO vsakih štirinajs dni po 20 minut

TEDENSKI FIZKULTURNI PREGLED tedensko po 10 minut

Poleg rednih oddaj smo imeli še naslednje izredne oddaje:

OB DNEVU REPUBLIKE 28. novembra. Oddaja je trajala 2 uri 30 minut

OB DNEVU VOLITEV v krajevne ljudske odbore smo imeli 11. no-

vembra celodnevno oddajo od 7. ure do 19. ure in vmes le

nekaj poročil Radia Ljubljana.

18. decembra smo prenašali zaključno tekmovanje sindikalnih kulturno umetniških društev mariborske oblasti iz gledališča.

21. decembra smo imeli enourno oddajo OB DNEVU JLA

31. decembra pa dve in polurno oddajo ZA NOVO LETO.

S 1. januarjem se bo naš program razširil na dve uri -

Tako torej Jože Vild v svojem poročilu. To je pa tudi edina trdnajša slika mariborskih oddaj do konca 1950 leta.

V letu 1950 so trajale oddaje za Ljubljano mesečno od 3 do 10 ur.

Lokalni program pa je trajal v posameznih mesecih od 47 do

75 ur. To priča o izjemnem naporu programskih delavcev Radia

Maribor,

ki so ga vložili v povečanje količine programa. mnogo skrbi so posvetili raznim glasbenim ansamblom in kulturno umetniškim društvom. Tedaj so bile namreč vse oddaje žive, ker radio Maribor še ni imel magnetofonov. Povečanje programa je omogočil tudi lastni orkester Radia Maribor, ki ga je sestavljalo 10 stalnih in 15 honorarnih sodelavcev."

Šele od leta 1951 dalje obstajajo za preučevanje delovanja Radia Maribor redna mesečna tehnična poročila, od leta 1957 dalje pa tudi redna statistična poročila.

Nekaj važnejših izjav posameznikov o delovanju Radia Maribor v letih od 1945 do 1950 je Kroniki tudi priloženo.

Viri za pisanje kronike Radia Maribor od 1945 do 1950

1. Začetki Radia Maribor in oddajniki, poročilo brez datuma
2. Nekaj podatkov o lokalnem programu Radia Maribor, poročilo
13. avgusta 1963
3. Jože Kušar, Radio Maribor v razvoju RTV dejavnosti v Sloveniji
1.10.1966 Diplomsko delo
4. Mesto in vloga Radia Maribor za razvoj RTV dejavnosti ,
poročilo
5. RTV Vestnik 1965, številka posvečena Mariboru in drugi sestavki i
6. Posebne izjave nekaterih posameznikov so posebej navedene.
7. Problematika oddajne postaje Maribor - Ing. Zmagoslav Pipan
6. in 7. 9. 1963 - poročilo.